

➔ VAN FEITEN NAAR IMPACT!

De wereld om ons heen verandert in hoog tempo. Ook de waterwereld. De uitdagingen worden steeds groter. De omgeving waarin die uitdagingen moeten worden opgelost, steeds complexer. Nieuwe kennis en inzichten zijn hard nodig. Maar hoe kun je die het best laten renderen. Met feiten alleen? Of is er meer nodig? Peter Paul Gerbrands wijst op het belang van bewustzijn. Martijn van Staveren hamert op het creëren van draagvlak, en Ties Rijcken benadrukt het belang van effectieve communicatie.

➔ Peter Paul Gerbrands

Klimaatverandering, de teloorgang van biodiversiteit, groeiende ongelijkheid tussen arm en rijk. Volgens zelfstandig, toegepast denker en helper bij veranderingsprocessen Peter Paul Gerbrands zijn het allemaal uitingsvormen van een fundamenteel probleem: de manier waarop we van huis uit denken en handelen. 'De kennis en inzichten die we in de afgelopen eeuwen hebben opgedaan, hebben we steeds ingezet om ons eigen welzijn te vergroten en onze eigen behoeften te bevredigen. Denk aan de uitvinding van het plastic: fantastisch spul. Maar niemand had destijds nagedacht over de vraag wat dat op de lange

termijn zou betekenen. Ook de uitvinder zelf niet. Ik sprak onlangs de bedenker van de coffeecups van Nespresso. Hij had spijt als haren op zijn hoofd, want zijn uitvinding heeft ons heel veel koffiewelzijn gebracht, maar ons tegelijkertijd opgezadeld met een enorme berg extra afval.'

VOLGENDE STAP

Gerbrands wil zeker niet beweren dat onze kennis en inzichten alleen maar ellende hebben gebracht. Integendeel. Maar voor de enorme uitdagingen waar we ook in het waterbeheer voor staan, moeten we volgens

hem een volgende stap zetten. 'We gebruiken onze kennis en inzichten meestal niet om de oorzaken van problemen weg te nemen, maar om de gevolgen van die oorzaken aan te pakken. Denk aan het verwijderen van medicijnresten uit afvalwater. Hartstikke goed en nuttig. Maar medicijnresten in het afvalwater, zijn niet de oorzaak, maar het gevolg van het feit dat we met elkaar steeds meer medicijnen gaan gebruiken. De oorzaak: onze leefstijl. Daar moeten we dus iets aan doen. Waterschappen zijn niet verantwoordelijk voor het feit dat er medicijnresten in het water terecht komen, en de effecten die dat heeft op het waterleven. Ze zouden moeten opstaan en die boodschap afgeven aan de verantwoordelijke beleidsmakers. Ander voorbeeld: we bestrijden vooral de gevolgen van klimaatverandering: extreme droogte, wateroverlast. Daar richten STOWA en andere wetenschappelijke organisaties overal in de wereld hun aandacht en energie op. Maar we zijn niet getraind en geoefend na te denken over de effecten op lange termijn, op het effect op het grotere geheel. Daar is STOWA natuurlijk ook nooit voor opgericht.'

BEWUSTZIJN

Gerbrands werkt op dit ogenblik samen met de Finse professor of Future Studies Markku Wilenius aan een boek waarin wordt gepoogd een praktische aanpak te geven voor de radicale omslag die in hun ogen nodig is om gesteld te staan voor de enorme uitdagingen die op ons afkomen. Hij noemt dat 'Connecting to the Future'. 'Alles wat we tot dusver hebben ontwikkeld, ontdekt en onderzocht, richtte zich op het bevredigen van onze behoeften en ons welzijn. Wat we nu doen, is er vooral op gericht het verkregen welzijn te waarborgen. Dat is niet genoeg om langetermijneffecten, lange-termijnoorzaken te zien.' Volgens Gerbrands heeft de wereld lang voor ons gezorgd, nu moeten wij voor de wereld gaan zorgen. 'Dat vraagt bewustzijn, denken voorbij jezelf en je eigen positie, nadenken over je eigen verantwoordelijkheden. Als er nu een hoosbui valt, kijkt iedereen naar het waterschap en indirect naar de wetenschap: het is jullie taak en verantwoordelijkheid om het op te lossen. Dat hebben waterschappen ook een beetje aan zichzelf te danken. Ze hebben lang uitgedragen: wij lossen het wel op. Maar dat is niet de taak noch de verantwoordelijkheid van het waterschap. Niet alleen. Het is die van ons allemaal. Wij kunnen allemaal bijdragen aan een oplossing. Daar komt bewustzijn om de hoek kijken: wat gaan we bijdragen aan de wereld, in plaats van: hoe kunnen er nog beter gebruik van maken? Maar daar zijn de meesten van ons niet in opgevoed en getraind. Niet op school, en niet daarbuiten. Dat aspect van ons leven hebben we veel te lang verwaarloosd.'

PILLEN

Gerbrands geeft een praktisch voorbeeld waaruit blijkt hoe zeer we het aspect van bewustzijn zijn kwijtgeraakt bij het vinden van oplossingen. 'Een Amerikaans ziekenhuis vroeg mijn hulp om na te denken over een oplossing voor het schrikbarend hoge medicijngebruik in hun verzorgingsgebied. Het was een omgeving waar bewoners weinig perspectief hadden. Er was weinig werk en men leefde heel ongezond. Bewoners kwamen met allerlei klachten in het ziekenhuis. Die werden behandeld met pillen. En als de klachten niet weggingen, met nog meer pillen. Het ziekenhuis wilde een oplossing voor de gevolgen van een probleem dat ze zelf hadden veroorzaakt. Pas toen men dat inzag, en dat bewustzijn ontstond, konden we samen gaan nadenken over echte oplossingen. Er werden allerlei leefstijlprogramma's gestart in de wijken, en die bleken succesvol.'

'Bewustzijn creëer je louter met zachtmoedigheid, met vragen stellen, leert de ervaring.'

De vraag is natuurlijk: hoe onderwijs je bewustzijn van de gevolgen op lange termijn en op het geheel? En kan STOWA als kennisorganisatie ook bijdragen aan een groter bewustzijn onder waterschappers om de impact van hun werk te vergroten? Dat bewustzijn komt er volgens Peter Paul Gerbrands in ieder geval niet met harde hand: 'Als ik jou glashard verbied naar Australië te vliegen om je familie te bezoeken, omdat het zo slecht is voor het milieu, dan werkt dat niet. Bewustzijn creëer je louter met zachtmoedigheid, met vragen stellen, leert de ervaring. En zonder oordelen. Het is een kwestie van wakker maken van hetgeen in potentie al in ons aanwezig is. We noemen dat de hermeneutische aanpak. STOWA is niet opgericht als brenger van bewustzijn, maar als ontwikkelende partij van toegepaste kennis en inzichten. En zo zijn ze waarschijnlijk ook georganiseerd. Je moet daarvoor andere vragen durven gaan stellen: wat voegt een oplossing op langere termijn toe? Waar draagt het precies aan bij? Lossen we nu het gevolg op, of werken we aan een oplossing van de oorzaak? Ik start bij organisaties die willen gaan werken vanuit groter bewustzijn, vaak met de vraag: wat voorzie je over twintig jaar? Want kennis zonder bewustzijn leidt altijd tot problemen die we niet hebben voorzien.'

Lees verder op pagina 6

⇒ Martijn van Staveren

⇒ MARTIJN VAN STAVEREN: PRAKTIJKERVARING GEEFT KENNIS MEER IMPACT

‘Nieuwe kennisconcepten - zoals het terugbrengen van overstromingsdynamiek - vinden beter ingang als je praktijkkennis betreft en coalities smeedt voor meer draagvlak,’ aldus Martijn van Staveren. Martijn is consultant op het snijvlak van internationaal waterbeleid en kennisontwikkeling.

Tijdens zijn promotieonderzoek keek hij naar de manier waarop er in de wereld wordt omgegaan met het nieuwe kennisconcept om overstromingen weer toe te laten op voorheen ingepolderd of bedijkt gebied. De redenen om dat te doen verschillen per land, zo stelde hij vast. ‘Nederland brengt overstromingsdynamiek terug vanuit waterveiligheid en natuurontwikkeling. Vietnam doet het vooral om nutriënten en slib af te zetten die landbouwgronden verbeteren. In Bangladesh slibden rivieren dicht, waardoor water ongecontroleerd over polderdijken stroomde. Door enkele naar Nederlands voorbeeld aangelegde polders door te steken, heeft men daar de getidedynamiek hersteld. Hierdoor worden rivieren weer op de juiste diepte en breedte gebracht en wordt wateroverlast voorkomen.’

‘Goed communiceren over onderzoeken vergroot sterk de kans dat de omgeving de kennis ook daadwerkelijk oppakt.’

De internationale vergelijking leidde tot inspirerende gesprekken en inzichten tijdens zijn veldbezoeken, zegt Van Staveren: ‘Om een nieuw type maatregel op grotere schaal uit te voeren, moet je je bewust zijn van verschillende perspectieven van de betrokkenen. Beleidsmakers vragen om gedegen wetenschappelijk onderzoek en hebben te maken met langjarige beleidsprocessen. NGO’s kijken voor-

al of zij op korte termijn projecten kunnen starten. En de betrokken bewoners vragen zich vooral af hoe een ingreep hun persoonlijke situatie verbetert of juist verslechtert.’

De impact en effectiviteit van maatregelen wordt volgens hem vergroot als beleidsmakers of beslissers het brede perspectief hanteren. Maar ook door een breed begrip van kennis en het hanteren van praktijkbronnen. ‘Bij de versterking van de Grebbedijk in Wageningen konden bewoners op basis van leefervaring de risicoplekken aangeven voor piping (water dat onder de dijk doorstroomt en zand meeneemt, waardoor de dijk verzwakt, red.). Als je naast wetenschappelijke kennis ook praktijkkennis betreft, zorg je voor een kwaliteitscheck én inspiratie. Je kunt de impact tot slot vergroten door innovatieve partnerships te sluiten om bredere steun te krijgen voor het invoeren van nieuwe concepten.’

⇒ TIES RIJCKEN: KENNIS MOET URGENT ZIJN

‘Kennis is de drijvende kracht achter economische groei. Maar er zijn ook organisaties - zeker in de watersector - waarin ten onrechte wordt gedacht: zonder innovatie haal je het ook wel.’ Een misvatting, volgens innovator en oprichter van het Flows-platform Ties Rijcken. Als publicist en onderzoeker op het gebied van deltatechnologie leest hij wekelijks talloze rapporten en boeken.

‘Goed communiceren over onderzoeken vergroot sterk de kans dat de omgeving de kennis ook daadwerkelijk oppakt. Ik las onlangs een samenvatting van een onderzoek waarin de meest interessante cijfers uit de studie niet waren opgenomen. Een gemiste kans: de samenvatting is het belangrijkste deel van het rapport, wees daarin zo scherp mogelijk en vermijd algemene bewoordingen.’

Goede communicatie vergt volgens Rijcken inzicht in de informatiebehoefte van de doelgroepen en professionele

⇒ Ties Rijcken

vertalingen in diverse lagen: ‘Voor mensen met een halve minuut, een hele minuut, meerdere minuten of nog meer leestijd. Budgetten voor communicatie zijn volgens mij geringer dan in andere sectoren. De onderzoekers zelf zijn er vaak niet zo goed in, maar zouden er wel een cursus in kunnen krijgen.’ Het geordend en toegankelijk aanbieden van informatie zorgt voor een voedingsbodem waarin innovaties gemakkelijker hun weg vinden naar de praktijk. ‘Digitale platforms doen precies dit: kennis ordenen en aanbieden.’

KENNISENSITIEF

Of kennis weerklank vindt en impact heeft, hangt volgens Rijcken van nog veel meer zaken af. Denk aan de timing van de presentatie, vertrouwen in de afzender en een ontvankelijke cultuur in de organisatie: ‘Organisaties moeten veel kennis-sensitiever worden. Ze moeten nieuwsgierigheid en het nemen van risico’s belonen en medewerkers het plezier van innoveren laten ervaren. Het liefst succesvol, maar dat hoeft niet per sé: je leert ook van een minder succesvolle innovatie voor het dagelijkse werk.’

Innovatiegerichte organisaties zijn leuker en leveren interessantere producten. Maar ook als individuele professional moet je je blijven verdiepen en ontvankelijk blijven voor nieuwe, onverwachte kennis, aldus Rijcken: ‘Ik heb zelf altijd een lijstje met rapporten die ik wil lezen, veelal buiten mijn vakgebied. Dat zijn diepte-investeringen. Via nieuwsbrieven en LinkedIn heb je zo een hele berg tips.’

Helaas. Er is volgens Rijcken geen *magic pill* voor het vergroten van de impact van kennis: ‘Soms is nieuw ontwikkelde kennis gewoon niet relevant of urgent genoeg. Aan een dood paard trekken heeft geen zin. Je moet vooraf een succesbepaling uitvoeren op nieuw ontwikkelde kennis en daar je schaarse communicatiemiddelen op inzetten.’

[Meer informatie op www.flowsplatform.nl](http://www.flowsplatform.nl)

DIGITALE PLATFORMS: (NIEUWE) KENNIS DELEN, UITWISSELEN EN KOPPELEN AAN DE PRAKTIJK

Er is kennisinstellingen, overheden en bedrijven veel aan gelegen te zorgen dat nieuw ontwikkelde kennis zijn weg vindt naar de praktijk. Platforms zijn hierbij een handig hulpmiddel, aangezien informatie zo snel en toegankelijk bij de doelgroep belandt, en een platform biedt ruimte voor interactie.

Een voorbeeld van zo’n platform in de waterwereld is **Winnovatie**. Aangesloten waterschappen plaatsen onderzoeken die zij veelal met kennisinstellingen (zoals STOWA) uitvoeren in een digitale etalage. Het doel is open innovatie en kennisdeling tussen waterorganisaties te stimuleren. Via het platform worden ook *challenges* georganiseerd, waarbij platformgebruikers worden uitgedaagd oplossingen te verzinnen voor watergerelateerde thema’s. Recent organiseerde STOWA een *challenge* over het combineren van warmteterugwinning en fosfaatverwijdering uit oppervlaktewater.

Kennisinstellingen als STOWA starten ook eigen platforms. Zo heeft STOWA **Communities of Practise** waarin vakgenoten met elkaar succesvol kennis, inzichten en praktijkervaringen delen over thema’s als afvalwater(prognoses), blauwalgen, beek- en rivierherstel en waterkwaliteit uitdiepen.

Tot slot: STOWA is onlangs ook het kennisplatform **JONG Waterbeheer** gestart. Doel van dit platform/project is om met jonge, maar ook ervaren waterbeheerders op zoek te gaan naar de manieren waarop we alle opgedane kennis, ervaringskennis en inzichten over water het best voor hen kunnen laten werken.